

**Տ. ՆԱՐԵԿ ԱՐԵՂԱ ԱՎԱԳՅԱՆԻ ԲԱՐՈՋԸ՝
ԽՈՍՎԱԾ ՕՇԱԿԱՆԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ
ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ ՄԱՏՈՒՑՎԱԾ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳԻՆ**
(12 հոկտեմբերի 2003 թ.)

Սիրելի հավաքավոր ժողովուրդ, սրանից 40 օրեր առաջ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի սրբազան և խնկարույր Տաճարում ես և իմ օժակից եղբայրը ծնրադիր ուխտեցինք և քահանայության չափազանց պարասխանապու այս աստիճանին կոչվեցինք, որի համար Օշականի այս ամենասուրբ մաշտոցավայրից մեր զգացմունքներն աղոթք դարձրած միախառնելով խունկի այս անուշահոտությանը վերառաքում ենք Բարձրյալն Աստծուն՝ հայցելով Իր մշտառար շնորհները մշտաբար կերպով կրելու Իր ծանր և միաժամանակ քաղցր լուծը: Մեր որդիական խորին երախտագիտությունը ազգիս Վեհափառ Հայրապետին, իր հայրական հոգածության և վստահության համար: Խոնարհ սրբի անկեղծ շնորհակալություններս Պոպի միաբան Գերաշնորհ Տ. Շահան արքեպս. Սվաճյանին, ով հանձն առավ ինձ քահանայության կոչել և մեր հոգևոր ծնողը լինելու: Մասնահատուկ շնորհակալություններս Գերազանդյալի առաջին թեմակալ առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Նավասարդ եպս. Կոնյանին, ում հայրական հոգածու աջի ներքո առաջին անգամ ուրբ դրեցինք հոգևոր աստվարեզ: Շնորհակալություններս նաև վիճակիս Հայրապետական պարվիրակ Տ. Թորգոմ արդ. Տոնիկյանին, մեր այսօրվա այս Ս. Պարարագի արտոնության համար:

«Նմանեալ Մովսեսի փեր վարդապետ,
Բերելով ըզգիր օրինաց ի Հայաստան աշխարհ,
Որով լուսաորեցան ազգ որդոց Թորգոմայ»:
(Շարական)

«Յանուն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ամեն»:

Սիրելի հավաքացյալ քույրեր և եղբայրներ:

Ամեն փարի, առանձնակի հուզմունքով, սրտազին աղոթքներով և ազգային արժանապատվության ցինջ զգացմունքների ամբողջ ջերմությամբ են դիմավորում Սրբոց Թարգմանչաց փոքր մեր Ս. Եկեղեցին և ժողովուրդը, քանի որ այդ փոքր միմիայն Ս. Մեսրոպի ու Թարգմանիչ վարդապետների փոքր չէ, այլ նաև հայ գրի ու գրականության, հայ դպրության փոքրն է:

Որքեդի՞ց և ինչո՞ւ է սկիզբ առել այդ խորունկ երախտագիտությունն ու հարգանքը Օշականի այս մեծ սրբի և նրա աշակերտների հանդեպ:

Մեր ժողովրդի պատմության մեծ ու փազնապալի դարաշրջաններից մեկն է եղել Ս. Մեսրոպի ապրած և սրբեղծագործած ժամանակաշրջանը: Քաղաքական հեղինեղով իրադրությունների մեջ, հզորագույն պետությունների ճնշման ներքո քաղաքականապես, քրեական և հոգևապես փրորվում ու փանջվում էր մեր ժողովուրդը:

Ասորին մշակութային-եկեղեցական իր ազդեցության գոտին ջանում էր փարածել հայ ժողովրդի կյանքի շրջագծի մեջ:

Նրա հենք մրցումի մեջ էր մտել հույնը՝ գորացած Բյուզանդական կայսրության շքեղափայլ փառքի ճաճանչող գործությամբ և քաղաքական ու քաղաքակրթական հրապուրիչ ներգործությամբ:

Պարսիկն իր դարավոր ազդեցությամբ և հարևանությամբ, լեզվական, ցեղային, ընկերային, փոփոխական սերտ ու անընդմեջ հարաբերությամբ, քաղաքական փորապնդության ազդեցությամբ, փորձելով ընկելուզել Հայաստանը Մասանյան կայսրության և մագղեզական կրոնի ու մշակույթի մեջ, իր մեծ բանվածքում հյուսքի մի նոր կտոր ավելացնելու անհագ փառասիրությամբ:

Հայոց Եկեղեցին ևս փառապալից վիճակ էր ապրում, քանի որ իր հավաքացյալ հոգիի հենք խոսում էր ոչ հարազատ ծայնով ու խոսքով:

Մինչ այդ էլ Քրիստոսի Ավետարանն արդեն հնչում էր Հայոց աշխարհում, բայց նահանգից նահանգ անցնելիս սահմանագլուխներին փոխում էր փարազավորումը՝ երբեմն հունական, երբեմն էլ պարսկական գույներ ու գծեր հագնելով: Աստուծո խոսքը դեռ օտար էր հնչում հայի համար, քանի որ հայը փակավիճ ինքնուրույն հայապիպ գիր չուներ: Մ. Գիրքն անմաքելի, խորհրդասքող մատյան էր հայի համար: Աստուծո խոսքը, Քրիստոսի Ավետարանը հայի կյանքի մեջ կյանք դառնալու համար հայոց ինքնագիր լեզվին էր կարոտ, ինչպես հողը՝ արորին:

Հայի ինքնությունը, ինքնությունությունը, ազատ ինքնարտահայտությունը, մեկ խոսքով՝ հայի ազգային անկախությունը դամոկլյան սրի փակ էր ընկած: Իր բնիկ երկրի մեջ, իր հայրերի մշակած հողի վրա, իր կառուցած սեփական շենքերի և քաղաքների մեջ հայը մտադրանքության էր մատնված իր ինքնությունը կորցնելու հեռանկարի դիմաց: Տագնապը մեկ անգամ ևս ամպոտել էր հայոց երկինքը: Խռովքը դարձյալ սկսել էր հայոց ազգի սիրտը խոցոտել: Գալիքի անորոշությունը, օտարացման, ազգալքումի վտանգով չարագուշակ՝ սկսել էր մտալլկել հայոց ավագանու միտքը: Մտայլ էր երկինքը հայոց: Մառախուղը շղթայել էր Արարարի երկնեղբայր գազաթը: Ծանր երկունքի ժամանակ էր հայ ժողովրդի համար, և սակայն հայարությունը պիտի արձանագրենք, որ այդ երկունքն իր արժանավոր ծնունդն ունեցավ շնորհիվ Մաշտոցի, ով Մովսես մարգարեի նման «Նմանեալ Մովսեսի րբէր վարդապետ...», առաջնորդեց ժողովրդին այդ ծանր ու կենսորոշիչ ժամանակներում հասցնելով հայ դպրությունն մեր Ավետյաց երկրին...

Եբրայեցի ժողովուրդը անապարտվ թայլել էր քառասուն փարի, ոլորապարույր, ի վերջո, սակայն, հասնելու համար... Ավետյաց երկրին:

Եբրայեցին Մովսես մարգարե ուներ:

Մովսեսը բարձրացել էր Մինա լեռը, մշուշապար, աստվածամերձ, և երկնքից օրենք էր ստացել, աստվածագիր փաստաբանյա պարվիրաններով:

Մովսեսն իջել էր Մինայի բարձունքից, սակայն լեռան սպորտրոփն փնտել էր ուխտադրուժ, հավաքազանց ժողովուրդ՝ իր Աստուծոն մոռացած և ոսկին, հորթի ձևի փակ աստուծ վերածած և ինքն իրեն խենեշ կենցաղի գոհ դարձած: Այնքան զայրացել էր, որ իր աստվածախնդիր հոգին պոռթկացել էր և աստվածագիր փաստաբանյայի քարեղեն փախարակները զարկել էր քարին և փշրել: Մովսեսն օրենք էր բերել ժողովրդին, բայց գրել էր ժողո-

վորդը՝ անօրեն ու օրենքի անարժան: Մովսեսն ուզում էր ժողովուրդն Աստվածին մոտենցնել, բայց գտել էր ժողովուրդը՝ Աստվծոց խոսակցումի ճամփի վրա՝ երկրպագու՝ կեղծ, շինծու չաստվածների:

Հայի Մովսեսը՝ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցը, լինելով իր ժողովրդի և Եկեղեցու հարազատ որդին, ունենալով քաղաքական գոյություն, լայնահորիզոն միտք ու խորունկ մտախայեցողություն, անցավ քրդնաջան գործունեության՝ գալիք քաղաքական ու կրոնական վրանգները կանխելու աննահանջ վճռականությամբ:

Մեսրոպն էլ երկար թափառելուց հետո, հայոց անապարացած և նոր փարավոններից սպառնացված աշխարհի մեջ, վերջապես, նոր Սինայի բարձունքի իր դրոնումի ճանապարհին հասել էր Ասորիք, Եդեսիա, Ամիդ, Սամոսատ. Աստված մոտեցել էր իրեն և իր աչքերի մեջ, երկնքի աստղերի լույսով ձևավորել էր Հայոց գիրը, հայի նոր Տառնաբանյան «Բերն-լով գգիր օրինաց ի Հայաստան աշխարհ»:

Հայոց այս նոր մարգարեն, գիրը ձեռքին, երեսուն և վեց տառերը մագաղաթի աստղերի վրա դրոշմած՝ Ասորիքից վերադարձի ճամփին մոտենում էր Հայաստանի սահմանին: Իր ծոցի մեջ «մագաղաթի վրա Կոթույն» պսակում էր խոսքն Աստծո աստվածագիր և աստվածաբար փառերով, հայադրոշմ կերպադրությամբ. «Ճանաչել գիմաստություն և լուսավորություն, իմանալ զբանս հանճարոյ»: Ահա առաջին մեսրոպագիր փողերը հայոց պատմության...

Թագավոր ու կաթողիկոս, նախարար ու իշխան, եպիսկոպոս ու վարդապետ, ազապանիք թե գեղջուկք, քահանայք թե սարկավագունք, արք և կանայք, ծերք և երիտասարդք համախումբ և միասիրտ դիմավորեցին ու խոնարհվեցին հայոց նոր Տառնաբանյայի առաջ:

Եթե գրերի գյուրիի հրաշքն Աստծո ողորմության ծնունդը չլիներ, ապա նա չէր կարող մեր ժողովրդին միախմբել, ազապել ու առաջնորդել դեպի փրկություն: Նույնիսկ ավելին, գրերի գյուրը ոչ թե Աստծո ողորմության արդյունքն էր մեր ազգին, այլ սիրտ, Երկնային Արարչի անսպառ սիրտ, քանի որ Բարձրյալն Աստված ազգերի դարաբարտի երթում մեր ազգին ռահահորդի հաղթական քայլք է շնորհել, քանի որ համայն մարդկության փրկության համար մարմնացած, մարդացած և երկնքից երկիր իջած Աստվածորդին միայն մեր հավաքի հայր Ս. Գրիգոր Լուսավորչի աղոթքների շնորհիվ էր, որ կրկին երկնքից երկիր իջավ, այս անգամ, սակայն, միմիայն մեր ազգի փրկության և մեր Եկեղեցու հաստատման ու հարստության համար:

Հրաշք էր անկասկած, որ բազմաթիվ սպիներից հետո անաղարտ մնաց մեր ժողովրդի ազգային դիմագիծը, կենդանի մնաց մեր ժողովրդի նախնայն շունչը, քրիստոնեության ամենակարող Աստված Հայ Եկեղեցու սրբազան բեմից հայերեն խոսեց մեր ժողովրդի հետ...: Հրաշք էր, սիրելի հավաքացյալներ, կենդանի հրաշք էր այդ, այս բառի բարոյական խորունկ նշանակությամբ: Այդ է պարճառը, որ հայ ժողովուրդն ավելի քան հազար վեց հարյուր տարիներ շարունակ ծնկի է եկել Օշականի Մեծ Վարդապետի շիրիմի առջև և հայցել նրա բարեխոսությունը, այդ է պարճառը, որ Հայց. Ս. Եկեղեցին նույնչափ տարիներ շարունակ օրհնում և խնկարկում է Մեծ Սրբի համեստ շիրիմը.

«Փա՛ռք քեզ, Աստուած, փառք քեզ,

Յաղագս ամենայնի, Տէր, փառք քեզ»:

Որովհետև՝ «Մեր պաշտած Աստվածն այլևս մերն է: Այլևս մուրացած լեզվով չենք գրելու իրար... Այլևս մեր զգացումները, մտածումները, ձգտումները, գաղափարները օդին ու հովին գոհ չեն գնա, ինչպես մեր հայրերի ապրումները գնացին: Այլևս հույնից, պարսիկից ու ասորուց պակաս չենք: Իրենց չափ մենք մենք ենք»:

Տոն էր հայության: Հայ Գրի ծննդյան փոռ: Հայ ազգի վերածնության երաշխիք: Հայ ցեղի հավերժության գրավական:

Այբբենաստեղծ և գրագյուր Վարդապետն իր ժողովրդի հետ միասին զգում էր նրա ցնծությունը: Հայաստանը Թաթուր լեռ էր դարձել, և ժողովուրդն ապրում էր Պայծառակերպության հրաշքը:

Եվ այս է պատմությունը հայոց...: Դարերի վրա հանդիսադրված անպարմելի սխրագործություն:

Վանքերի կամարների փակ այն հնչեց փիվ և գիշեր:

Մագաղաթների վրա այն շնչեց ու ներշնչեց:

Քարերի վրա այն իմաստ փվեց այլապես կույրիմաստ բազալտներին ու փուֆն զանգվածներին:

Պալատների մեջ այն հնչեց պարզամաշեշտ:

Բանակների հետ քայլեց իբրև հաղթերգ:

Ցնծության սեղաններին այն ուրախացրեց սրբեր:

Տխրալից պահերին կապեց գոփին հոգիների:

Լեզուն բացվող մանուկի ժպիտը եղավ:

Եվ այս եղավ պատմությունը Հայոց...

Սիրելի հավաքացյալ քույրեր և եղբայրներ,

Պատմությունը վերացական երևույթ չէ, պատմությունն ամեն մի մարդու կյանքն է, որ կարող լինել արժեքավոր, իմաստավոր, լեցուն և նաև ճիշտ հակառակը:

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ավանդած կյանքի պատմությունը պահպանող, հարստացնող, արժեվորող և իրենց ուսերի վրա սրբությամբ կրող սյուները դարձան Թարգմանիչ վարդապետները, ովքեր իրենց հոգով ու մանավանդ ոգով անջնջելի փեղ են գրավել հայ ժողովրդի առաջացող կյանքի ճանապարհին, նրանց անունները լուսափող և պայծառաշող կանթեղներ են դարձել մեր ազգի համար – Ս. Մեսրոպ, Եղիշե, Մովսես Քերթոզ, Դավիթ Անհաղթ փիլիսոփա, Գրիգոր Նարեկացի և Ներսես Շնորհալի. «Տոն սրբոց թարգմանչաց վարդապետացն մերոց...»:

Ամեն փարի գեթ երկու անգամ կրոնական վեհացումի և համազգային սևեռումի առիթ են նրանք մեր առաքելափաստաբան Եկեղեցու փոխադրված: Իսկ ամեն օր բազմիցս ներկա են մեր մեջ: Ամեն օր ներկա են հայ դպրոցների գրասեղանների առջև, Հայաստանյայց Առաքելափիմն Եկեղեցու սրբազան արարողությունների ժամանակ, հայ գրքի ու մամուլի էջերում, հայ մշակույթին ձուլված ոգեկոչումներին, արժեվորումներին, վերարժարծումներին ծառայող հանդեսների բեմերի վրա:

Այսպես եղան ժամանակին: Կան և այսօր: Պիտի մնան և վաղը: Ինչո՞ւ կան այսպես ժամանակի մեջ և ժամանակից վեր: Որովհետև ապրեցին և գործեցին մեր ժողովրդի հավերժության համար: Ժամանակը նվաճեցին ժամանակայինից վեր արժեքներով: Ամսա-հույան բարձրահայաց հետքով անցան և հենց այդ իսկ պատճառով էլ անմահացան:

Հանձն առնել ամբողջ մի ժողովրդի լուսավորության գործը, դաստիարակել ամբողջ մի ժողովուրդ, գցել հզոր խարիսխը մեր ողջ հոյակապ գրականության՝ այդ գործն է միայն հանճարեղ ու փեսիլք ունեցող անհապականությունների: Պայծառացնել հարազատ Եկեղեցին, շինացնել նրա բարոյական ու կրոնական կապը իր սիրեցյալ հոգիի հետ՝ այդ էլ մի-միայն սուրբ մարդկանց գործն է:

Հինգերորդ դարի քաղաքական դժխեմ և մթազնող պայմանների փակ հյուծումի դադարաբաշխում հայ կյանքի մեջ վերականգնումի նոր ջիղ մարցրեցին, նոր արյուն և ավյուն ներարկեցին, նոր թափ փվին մեր թարգմանիչ վարդապետները:

Թարգմանիչները մեզ ոչ թե միայն գիրք փվին, այլ գիրքը շնչավորող, արժեավորող և կյանքի մեջ ու կյանքով թարգմանող մարդիկ:

*
* *
*

Գիր, Գիրք և Մարդ:

Այս երեք բառերի մեջ է խաղացած Թարգմանիչների ազգային-կրոնական մեծագործությունը:

Մեր ներկա կյանքի կարիքների եռյակ կարևորագույն շրջագծերը:

Ո՛վ պետք է լցնի կարիքների այս կարասացող դադարկությունը...:

Նոր թարգմանիչներ են պետք մեզ: Հին թարգմանիչների ոգիով թրծված մարդիկ՝ հոգևորական, մտավորական և ուսուցիչ, ովքեր կարողանան այս նոր ու հարավտիտիս աշխարհի մեջ Ե դարի ոճով թարգմանել հայկական արժեքները մեր նոր սերնդին:

Մարդն է կարևոր...

Դեպի մարդու պարասություն լարենք մեր բոլոր աշխարհները: Մեր գործունեության սլաքը, մեր ողջ միջոցներն ուղղենք դեպի դպրոց, կրթություն, Եկեղեցի, որպեսզի կարողանանք ունենալ նոր թարգմանիչներ: Որովհետև առանց նոր թարգմանիչների, հին թարգմանիչների, Ե և հաջորդող դարերի թարգմանիչների վաստակը կհամարի հայ կյանքի մեջ: Եվ այն ժամանակ կսկսի իրական, անդարմանելի ողբերգությունը: Այն ժամանակ է, որ կմթագնի հայի գոյության և լինելության փեսիլքը:

Բայց մենք հավատում ենք, որ Ե դարում թարգմանիչներ ծնող ազգը չի կարող թարգմանիչներ չծնել ԻԱ դարում...:

Եվ թող այսօր թարգմանիչ վարդապետների սրելծագործ հոգին հավերժ ուղեկից լինի մեզ մեր բովանդակ կյանքի ընթացքում.

Թող Օշականի ամենասուրբ գերեզմանում հանգչող, այբբենագիր Վարդապետի բարեխոսությունը հավերժ հնչի մեզ համար երկնքում.

Այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն: